

Zápis z jednání Pracovního týmu č. 3 (PT3) Odborné komise pro důchodovou reformu (OK): *Komplexní systémové analýzy, zásluhovost a transfery mezi rodinami a státem*

Datum: 6. srpna 2015, 15:00

Místo: Klub, MPSV ČR, Na Poříčním právu 1/376, 128 01 Praha 2

Přítomni: viz příložený seznam

XX

Program jednání:

1. **Vzájemná informace o řešených tématech**
2. **Náklady ušlé příležitosti v souvislosti s péčí o děti**
3. **Téma PPM a rodičovského příspěvku**
4. **Souvislosti se sociálním pojištěním.**

Ad 1. Vzájemná informace o řešených tématech

p. Hampl přivítal všechny přítomné a zahájil jednání. Dále zmínil, že pozvání na jednání přijali i členové Odborné komise pro rodinnou politiku. Připomněl existenci několika témat, na kterých je možné postavit společnou spolupráci. Poté uvítal paní doktorku Čermákovou, předsedkyni Komise pro rodinnou politiku a požádal ji, aby činnost své Komise krátce představila.

p. Čermáková poděkovala za pozvání na jednání. Představila přítomné experty ze své Komise: p. prof. Vančurovou z VŠE, p. Docenta Jahodu z Masarykovy Univerzity a p. Kateřinu Kňapovou. Dále informovala, že dosud se Komisi podařilo odevzdat několik rychlých návrhů a nyní se začíná pracovat na budoucí koncepci rodinné politiky jako takové.

p. Hampl krátce informoval o práci PT3 a o již podaných a odsouhlasených návrzích, které už běží v legislativním procesu. Pracuje se rovněž na metodice vyčíslení a mapování transferů mezi rodinou a společností, které mají vést k systematickému vyhodnocení transferových toků mezi rodinou a státem v průběhu celého životního cyklu rodiny. Přihlíží se přitom k možným dopadům jednotlivých rodinných politik. Detailní informace o mapování transferů mezi rodinou a společností v rámci důchodového systému ČR jsou k nalezení zde. PT3 se dále zabývá tématem mapování a vyčíslení těchto transferů – konkrétně dvougeneračním ukazatelem vyjadřujícím budoucí přínos rodiny pro veřejné rozpočty a dále chce pokračovat v práci na detailní klasifikaci nákladů ušlé příležitosti.

Ad 2. Náklady ušlé příležitosti v souvislosti s péčí o děti

p. Hampl přešel k druhému bodu programu. PT3 se doposud v rámci mapování transferů zabýval pouze konkrétními explicitně vyčíslitelnými náklady, které rodina vynakládá na děti a tím, co naopak dostává na daních nebo prostřednictvím dávek. Ale existují i další náklady, které jsou těžko vyčíslitelné – náklady ušlé příležitosti – a ty lze vyčíslit pouze nepřímým porovnáním s náklady a užitek jiné příležitosti – v tomto případě příležitosti, kdy se partneři rozhodnou nemít dítě. Na PT3 se již o tomto tématu vedla úvodní debata. Skutečným ekonomickým nákladem jakékoli činnosti je

hodnota ušlých příležitostí tím, že se zabýváme touto činností. Detailní informace k diskusi o mapování nákladů ušlé příležitosti v souvislosti s péčí o děti jsou k nalezení [zde](#) a [zde](#).

Ad 4. Téma PPM a rodičovského příspěvku

Dále se **p. Hampl** dotázal, zdali se Komise pro rodinnou politiku nezabývala nějakým konkrétním návrhem řešení podpory rodin v oblasti peněžité pomoci v mateřství a rodičovského příspěvku či nějakou další formou pomoci rodinám. U rodin by takové opatření mohlo být výrazně motivační.

p. Maláčová uvedla, že Odborná komise pro rodinnou politiku se zabývala peněžitou pomocí v mateřství i rodičovským příspěvkem. Hlavní cíl je poskytnout maximální flexibilitu. Rodina by neměla být tlačena ani k jedné z variant (co nejrychlejší návrat na trh práce nebo soustavná dlouhodobá péče o děti) a tomu by tyto dávky měly být přizpůsobeny. Řešení je hlavně ve flexibilitě délky této finanční pomoci. Systém musí být nastaven tak, aby ho matky mohly využít. V rámci Komise pro rodinnou politiku zastávají názor, že nejdůležitější je umožnit rodinám, aby se rozhodovaly svobodně.

p. Čermáková uvedla, že to, co se tu probírá je pouze výsečí toho, jak Odborná komise pro rodinnou politiku komplexně nahlíží na pomoc rodinám. Komise nebere v úvahu pouze děti, ale také seniory. Flexibilita v rozhodování matek a v čerpání příspěvků znamená pro stát náklady. Komise také zjišťuje, že na některých rigidních přístupech stát vydělává. Ale pokud by se ženy dříve vracely do práce, tak by nebylo nutné řešit v důchodovém systému propad v příjmech mezi muži a ženami, protože se tento rozdíl bude zužovat. Nakonec uvedla, že čím více Komise shromažďuje argumenty pro podporu rodinné politiky, tím více je vidět, že problém je komplexní a že nestačí dílčí opatření, ale je nutné podpořit vážně míněnou a komplexní prorodinnou politiku.

p. Hampl poděkoval za zmínění systémovosti a komplexnosti, které se týkají rovněž PT3. I důchodový systém zasahuje do rodin, a tím pádem je součástí rodinné politiky. Je potřeba pomoci rodinám rychle a vyslat jasný signál, že to s nimi stát myslí vážně. Je potřeba začít se zabývat rodinnou politikou komplexně. Nejlepší důchodovou politikou je zároveň také kvalitní rodinná politika. Zde dochází k určitým překryvům, ale také k některým kontraproduktivním vazbám, které je potřeba postupně odstraňovat.

p. Potůček všem poděkoval za to, že přišli. Upozornil, že v tuto chvíli se nacházíme na půdě PT3, Komise se ale skládá z dalších 2 pracovních týmů. Krátce informoval o agendách a návrzích PT1 a PT2 a doplnil, že naše Komise se zabývá především důchodovými soustavami, ačkoli v její práci dochází k jistému přesahu. Poté poznamenal, že architektura našich komisí je různá. Odborná komise pro důchodovou reformu pracuje s politickými představiteli a sociálními partnery, což sice může diskusi do jisté míry komplikovat, ale pokud se nakonec něco podaří přijmout, tak je tu mnohem větší šance, že to politická reprezentace vezme za své. Odborná komise pro rodinnou politiku vznikla jako komise složená výhradně z odborníků.

Ad 3. Souvislosti se sociálním pojištěním

p. Hampl uvedl, že ve společnosti přežívají mýty, které již dávno neplatí. Je nutné s takovými paradigmaty pracovat, vést o nich diskusi a upravovat je postupně tak, aby odpovídaly skutečnosti.

Ve společnosti například stále přežívá názor, že stát na rodiny hodně přispívá. Po zmapování transferů se ale může říci, že rodiny významným způsobem stát dotují. V několika posledních letech se také začal popírat vliv komplexní rodinné politiky na porodnost, ačkoli je tu řada důkazů a prací, které dokazují, že promyšlená a dlouhodobá propopulační politika má velký vliv na to, kolik se rodí dětí a tím také na samotný důchodový systém.

p. Linhart zmínil zprávu vypracovanou EU, která pojednává o období od roku 2015 do roku 2060. Podle této zprávy období do roku 2060 překvapivě nevypadá pro Evropu nepříznivě. Poté uvedl příklad Španělska, kde obecná nezaměstnanost dosahuje 25 % a nezaměstnanost mladých lidí je ještě mnohem vyšší. Pokud chceme zvyšovat porodnost, musíme brát v úvahu nutnost vytvoření pracovních příležitostí pro tuto věkovou skupinu, zajištění slušné mzdy a slušných důchodů.

p. Potůček uvedl, že podstatné je přerozdělování. Práce je a bude dost. Avšak způsob, jakým se pro stát a veřejný sektor generují a rozdělují peníze, neodpovídá skutečným společenským potřebám. Toto je ale diskuse nad rámcem Odborné komise. Jedná se o zásadní ekonomickou a politickou diskusi.

p. Hampl uvedl, že je ekonomicky zdokladováno, jak snadno může určitá nevhodně uplatněná restriktivní hospodářská politika zvýšit nezaměstnanost a zapříčinit pokles mezd. Proto fakt, že příjem důchodového systému je postaven pouze na zdanění práce, představuje jeden z problémů, který je třeba do budoucna řešit.

p. Vostatek uvedl, že existují různé sociálně politické modely rodinné politiky, počínaje klasickým liberálním modelem, podle něhož jsou děti soukromým problémem rodičů, přes moderní (Beveridgeův) liberalismus, který doporučuje poskytovat univerzální přídavky na děti (stejně jako univerzální, rovné starobní důchody), a to na úrovni životního minima, ze státního rozpočtu. Univerzální přídavky na děti jsou i součástí sociálně-demokratického modelu, jako jediná peněžitá dávka pro všechny děti. Konzervativci zase dávají přednost daňovým odpočtům, vysvětlují to aplikací zásady platební schopnosti u daně z osobních příjmů. V Německu mají tzv. opční systém, posvěcený ústavním soudem; podle této koncepce univerzální přídavky na děti nahrazují daňový odpočet u rodin s nižšími příjmy. Nikde ovšem nekombinují univerzální daňové zvýhodnění na dítě s testovanými přídávky na děti, jako to máme u nás – když tak tyto nástroje uplatňují obráceně: univerzální přídavky na děti a slevy na dani pro rodiny s nižšími příjmy. V EU panuje shoda na tom, že pro populační politiku je klíčová podpora rodin s malými dětmi – především formou nároku na umístění v kolektivních zařízeních za nulovou či symbolickou cenu, dále pak poskytováním peněžité pomoci v mateřství (a otcovství) ve výši plné mzdy po dlouhou dobu (i více než rok). I dříve vyhraněně konzervativní Německo se vydalo touto cestou – a tak říkájící je v tomto směru již napůl cesty směrem ke Skandinávii. Právní nárok na místo ve školce od 1. roku věku dítěte tam platí dva roky. Úkolem zákonného důchodového pojištění v Německu (ani jinde) není rodinná politika. Jde o prvek cizí pojištění, důchodové pojištění přitom „umí“ započítat péči o děti do starobního důchodu, financování je ovšem na státním rozpočtu. Pojistné nemá s rodinnou politikou nic společného. Diferenciace pojistného důchodového pojištění podle počtu vychovávaných dětí je z odborného hlediska (deformace), jde o pokus uplatnit principy zdanění příjmů v pojistném, v čistě politickém zájmu. V zahraničí to nikde neexistuje. Podporu rodin s vyššími příjmy, která má být tímto způsobem realizována, lze plně uskutečnit reformou daně z příjmů fyzických osob. Přídavky na děti a daňová podpora dětí je celkově u nás, v relaci ke mzdám, poměrně velmi vysoká – ve srovnání s jinými zeměmi. To nevyklučuje její (další) zvýšení. Klíčem k naší populační politice je ovšem

zavedení práva na místo ve školce od 1. roku věku a reforma peněžité pomoci v mateřství a rodičovského příspěvku.

p. Potůček se vrátil k příspěvku pana Linharta. Naše země je malá, má závazky vůči EU, ale i tak je tu ještě prostor pro to, co mohou v takovéto situaci učinit národní státy. Vyjádřil názor, že poradní orgány by měly politické reprezentaci pomáhat trvale.

p. Čermáková se vyjádřila k prognózám, které zmínil p. Linhart. Za 45 let se může změnit úplně všechno. V tento okamžik musíme učinit pro rodiny to nejlepší, co se dá a zajistit slušné peníze pro pracující lidi. Důchody souvisejí úplně se vším.

p. Hampl poděkoval za příspěvek p. Čermákové a plně se s ním ztotožnil. Odborná komise pro důchodovou reformu sice přijala premisu, že důchodový systém nemá primárně řešit úkoly rodinné politiky, snaží se však napravit distorze a odstranit vedlejší nezamýšlené protipopulační prvky, které obsahuje důchodový systém a zvýšit opomíjenou zásluhovost rodin s dětmi v rámci důchodového systému. Komise si neklade za cíl řešit komplexní rodinnou politiku. Bylo by ale systémově špatně, aby důchodový systém svými vedlejšími nezamýšlenými protipopulačními prvky působil proti snahám rodinné politiky. Bylo by to navíc velmi neefektivní. Rodinám s dětmi je v tuto chvíli potřeba pomoci všemi možnými prostředky a je potřeba to učinit hlavně rychle, protože demografické zadlužení naší země se významně prohlubuje s každým ztraceným rokem. Proto jsme také přizvali zástupce Odborné komise pro rodinnou politiku, protože bychom rádi přispěli ke komplexnější debatě, která zahrnuje i rodinnou politiku.

p. Jahoda uvedl, že v Odborné komisi pro rodinnou politiku se diskutovalo o zvýšení flexibility, kde se vycházelo z toho, že rodiny s dětmi jsou více ohrožené. Je patrné, že problémem je také nižší zaměstnanost žen s malými dětmi, což je významný problém, který je ČR vytýkán. Flexibilita má k dispozici více nástrojů:

- Dávkové nástroje (PPM, rodičovský příspěvek)
- Daňové nástroje (slevy na důchodovém pojištění, daňové slevy na děti)
- Nástroje služeb péče o dítě (školky, jesle).

V Odborné komisi pro rodinnou politiku se diskutovalo například o tom, že by školka mohla být nároková od 2 let věku dítěte za víceméně dnešních podmínek (v řádu stovek korun), což by ve střednědobém časovém horizontu mělo být splnitelné bez větších problémů. Diskutovalo se i o tom, že by školka i jesle mohly být nárokové již od 1 roku věku dítěte, ale za vyšší cenu než je tomu nyní. Pokud rodičovský příspěvek rozpočítáme na 30 měsíců, tak to vychází na 7,5 tisíce měsíčně. V okamžiku, kdy by se žena vrátila na trh práce v 1 roku věku dítěte a čerpala by rodičovský příspěvek 6 měsíců, tak by to znamenalo, že by rodičovský příspěvek mohl být mnohem vyšší. Pak si lze představit, že by rodina byla schopna umístit dítě již od 1 – 1,5 roku věku do školky za vyšší cenu. Od 2 let věku dítěte by pak měla nárok na školku v řádu stovek korun, tak jak je tomu nyní.

Další diskutovaný problém je, jestli má důchodový systém zohledňovat rodinnou politiku. **P. Jahoda** uvedl, že v tomto smyslu zatím není stoprocentně rozhodnut. Český systém není postaven na plně pojistném principu, funguje spíše jako veřejný výdajový program. Přidání dalšího parametru by proto teoreticky neměl být až takový problém. Z hlediska výpočetních nároků by to také nebyl až takový problém. Rozpočtové dopady by tu jistě byly, ale nebyly by až tak zásadní. Liberální koncepce zmiňovaná p. Vostatkem, která přenechává veškerou starost o děti na rodině, nebude v našem průběžném systému fungovat. Dále zmínil, že Odborná komise pro rodinnou politiku

studovala dopady navrhované pojistné slevy na bezdětné, kteří jsou v řadě případů nízkopříjmoví. I na tuto skupinu by reforma dopadla a každé další zvýšení zdanění práce jejich situaci ještě zhorší.

p. Hampl k tomu dodal, že Odborná komise pro důchodovou reformu se tím také zabývala z tohoto pohledu. Opatření je proto nastaveno tak, aby na nízkopříjmové bezdětné mělo co nejmenší dopad. Proto je nastaveno v minimálním rozsahu a zároveň jako procentické. Přitom je ale nastaveno tak, že rodinám se dvěma a více dětmi, ve kterých s narozením dítěte dochází k výraznému propadu příjmu na člena rodiny, toto opatření významně pomůže. Velká řada bezdětných naopak dosahuje vysoce nadprůměrných příjmů právě díky tomu, že preferuje budování vlastní kariéry a s tím související platový růst před založením rodiny a výchovou dětí. Z hlediska státního rozpočtu i z hlediska celkového zdanění práce tak vyjde toto opatření neutrálně. Důchodový systém zároveň nemůže vyřešit všechny problémy týkající se zdanění práce. Problematiku zdanění práce nízkopříjmových skupin má řešit především progresivní daň z příjmu, která je obvyklá prakticky ve všech vyspělých zemích. Náš důchodový systém je průběžný a robustní a je proto velmi cenný. Je třeba ho zároveň nastavit tak, aby byl dlouhodobě udržitelný. A to bez dostatečného počtu dětí bude i přes prodloužení věku odchodu do důchodu do budoucna představovat velký problém. Dále zdůraznil, že flexibilitu a možnost svobodné volby rovněž vnímá jako faktor zásadní důležitosti.

p. Fiala poznamenal, že když se hovoří o flexibilitě, měla by tam být zahrnuta i svoboda, včetně té ekonomické. Za ideální by považoval příspěvek na péči o dítě, který by fungoval tak, že pokud by šlo dítě do jeslí/školky, tak by jej dostávalo dané kolektivní zařízení, pokud ne, tak by ho dostávali rodiče. Kvůli dlouhé mateřské dovolené bychom neměli být terčem kritiky EU, ale naopak vzorem.

p. Potůček navrhl možnost se na konci příštího roku sejít na společném jednání, kde by se řešily problémy, které zahrnují důchodový systém i rodinnou politiku a vytvořit základ pro diskusi a pro pokračování naší práce.

p. Hampl vyslovil možnost vytvoření neformální společné pracovní skupiny, která by se zabývala posouzením souvisejících opatření týkajících se rodinné politiky v návaznosti na podněty, které zaznávají na půdě PT3 a Odborné komise pro reformu důchodů.

p. Čermáková považuje obě nabídky jako reálné a přednese je na jednání Komise v půlce měsíce září.

p. Hampl na závěr poděkoval všem za účast a ukončil jednání.

XX

Příští jednání: 27. srpna od 15:00 v Klubu MPSV

Zapsala: Helena Ježková

Vidoval: Otakar Hampl

Seznam přítomných:

Jméno	Instituce
Marie Čermáková	Odborná komise pro rodinnou politiku
Tomáš Fiala	VŠE
Otakar Hampl	MZe
Robert Jahoda	Odborná komise pro rodinnou politiku
Helena Ježková	Sekretariát OK
Kateřina Kňapová	Odborná komise pro rodinnou politiku

Jméno	Instituce
Zdeněk Linhart	MPSV
Jana Maláčová	MPSV
Karel Pelán	
Martin Potůček	Předseda OK
Vít Samek	ČMKOS
Alena Vančurová	Odborná komise pro rodinnou politiku
Jaroslav Vostatek	VŠFS
Kryštof Zrcek	ČSSZ